

ΤΟ ΕΠΩΝΥΜΟ ΤΗΣ “ΚΥΡΙΑΣ” ΚΟΥΛΑΣ ΚΑΙ Η ΕΤΑΙΡΕΙΑ ΔΙΣΚΩΝ ORPHEUM RECORD

Αριστομένη Καλυβιώτη

Τα τελευταία χρόνια άρχισαν να κυκλοφορούν, με αυξανόμενο ρυθμό μάλιστα, πολλά βιβλία για το ρεμπέτικο τραγούδι και τους δημιουργούς του. Πολλά απ' αυτά είναι προϊόντα συστηματικής και μακροχρόνιας έρευνας και μελέτης.

Υπάρχουν όμως και μερικά που γράφτηκαν βασισμένα σε προφορικές αφηγήσεις, ραδιοφωνικές και τηλεοπτικές εκπομπές, καθώς και σε ετερόκλητα δημοσιεύματα. Αυτά τα βιβλία δεν τεκμηριώνουν τις πληροφορίες που περιέχουν και γίνονται “επικίνδυνα” για τον αυριανό ερευνητή.

Οι συγγραφείς τους έχουν ελάχιστες παραπομπές στις πηγές που χρησιμοποιούν και αρκούνται σε μια αόριστη και γενικευμένη βιβλιογραφία. Άλλοι το κάνουν από άγνοια και άλλοι σκόπιμα. Έτσι πολυσέλιδα βιβλία, περιέχουν έναν τεράστιο όγκο πληροφοριών, χωρίς κάποιος να μπορεί να ελέγξει ποιές απ' αυτές είναι σωστές, ποιές βασίζονται σε “κουβέντες του καφενείου” και ποιές σε αντιγραφές άλλων δημοσιευμάτων.

Το γεγονός, όμως, αυτό στερεί από τον ενδιαφερόμενο ερευνητή την δυνατότητα διασταύρωσης των πληροφοριών που παρατίθενται και την χρήση τους για περαιτέρω έρευνα.

Είναι συνηθισμένο μάλιστα το φαινόμενο, κάποιιο ανυποψίαστοι ερευνητές, να καταλήγουν σε λανθασμένα συμπεράσματα, βασισμένοι σε τέτοιου είδους δημοσιεύματα.

Δεν είναι στις προθέσεις μας να ασκήσουμε κριτική σε τέτοια βιβλία. Θ' ασχοληθούμε όμως με κάποια δημοσιεύματα, που αγγίζουν ένα θέμα με το οποίο ασχοληθήκαμε στο παρελθόν. Συγκεκριμένα με το επώνυμο της “κυρίας” Κούλας Αντανοπούλου, περίφημης τραγουδίστριας των Ελλήνων μεταναστών της Αμερικής¹.

Το επώνυμο της Κούλας μέχρι πρόσφατα ήταν άγνωστο. Πρώτος ο Παν. Κουνάδης, το 1988, είχε δημοσιεύσει την πληροφορία ότι ήταν παντρεμένη με τον γνωστό κλαρινίστα της Αμερικής και συνεργάτη της στην εταιρεία δίσκων “Panhellenion Record” Βαγγέλη Βλάχο². Την πληροφορία αυτή ο Παν. Κουνάδης πήρε (όπως μου είπε ο ίδιος) από κάποιον έλληνα μουσικό της Αμερικής.

Το 1994 δημοσίευσα, στο περιοδικό “συλλογές”, ένα άρθρο, απ' όπου προέκυπε ότι το ονοματεπώνυμό της ήταν ΚΟΥΛΑ ΑΝΤΩΝΟΠΟΥΛΟΥ³. Αυτό

- Πορτραίτο της Κούλας, τυπωμένο πάνω στις ετικέτες της εταιρείας δίσκων “Orpheum Record”.

PANHELLENION PHONOGRAPH RECORD CO.

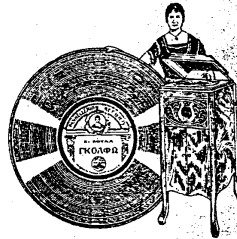
NEW YORK, N. Y.

CHICAGO, ILL.

Ἡ Κωλιτέγνη
Κα ΚΟΥΛΑ ΑΝΤΩΝΟΠΟΥΛΟΥ

ΟΙ δίσκοι μας ἐπιμελήθησαν τὸ ἀκριβέστατον καὶ ἀφιλοκλήτερον τῆς Ἑλληνικῆς Οἰκογενείας. Ἐίναι ἐξαιρέτως ἡ Ἑλληνικὴ Φωνὴ καὶ οὐκ ἀπὸ τῶν ἀλλοθῶν ἀπ' αἰσθητῶν ἔργων. διετήρησαν τὸν Ἑθνικὸν τῆς καὶ τῆν γλώσσαν τῆς. Ἐίναι τὰ Ἑθνικὰ μας ᾄσματα τῆς Παλαιᾶς καὶ Νέας Ἑλλάδος.

Πρῶτον τὰ ΔΑΘΑΝΑΤΑ καὶ Ἡρωϊκὰ Κλέετα, οἱ ἀθάνατοι καὶ Ἑθνοκοί μας Ἰουδοί. Τάξιμα καὶ Συναί, καθὼς καὶ οἱ χοροὶ τῶν διαφόρων μερῶν τοῦ Ἑλληνισμοῦ, καθὼς καὶ τῶν Λησιῶν μας. Ἐπίσης ᾄσματα Ἀνατολικῶν ᾄσματα καὶ Μανθῆδες Ἑλληνικοὶ. Ἐπίσης Ἐκκλησιαστικὰ καθὼς ᾄσματα τοῦ Νεοελληνισμοῦ.

Προσφέρουμε ὅθεν εἴς τὸ Ἑλληνικὸν κοινὸν τοὺς δίσκους τῆς μόντης Ἑλληνικῆς Ἐταιρείας ἔχοντες ἀσφάλιστον ἀποθῆσαν διὰ τῆς τῆς δεξιότητος ὑποστηρίξεως.

Ἄπαντες οἱ δίσκοι μας κατασκευάζονται ἀπὸ τὴν ἐπιδέξιμον τῆς γνωστῆς εἰς τὸν Ἑλληνισμὸν τῆς Ἀμερικῆς καλλιτέχνιδος Κατ. ΚΟΥΛΑΣ ΑΝΤΩΝΟΠΟΥΛΟΥ.

PANHELLENION PHONOGRAPH RECORD CO

ΑΚΡΟΠΟΛΙΣ — ACROPOLIS

- Το εξώφυλλο δίσκου της εταιρείας "Panhellenion Record" με την εικόνα της. Αναφέρεται σαν Κούλα Αντωνοπούλου.

προέκυψε από ένα εξώφυλλο δίσκου γραμμοφώνου της εταιρείας "Panhellenion Record".

Θεωρώντας σωστή την πληροφορία του Παν. Κουνάδη, ότι το επίθετο του άντρα της ήταν Βλάχος, κατέληξα στο συμπέρασμα ότι το πατρικό της επίθετο ήταν Αντωνοπούλου. Άρχισα λοιπόν να την αναφέρω σαν Αντωνοπούλου - Βλάχου και έτσι καθιερώθηκε να την αποκαλούν και άλλοι ερευνητές.

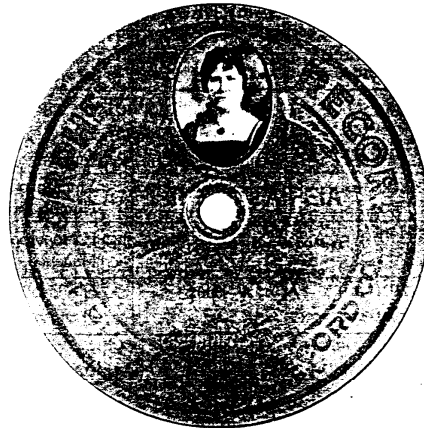
Το Δεκέμβριο του 1997, όμως, δημοσιεύτηκε στο περιοδικό "Παράδοση και Τεχνη"⁴ ένα άρθρο με τίτλο "Κυρία Κούλα, το καναρίνι της Αμερικής" (το υπέγραφε ο Steve Frangos σε μετάφραση Αδαμαντίας Χριστοφιλοπούλου). Το άρθρο περιέχει μία βιογραφία της Κούλας, με αρκετές πληροφορίες για τη ζωή της, χωρίς όμως καμμία παραπομπή σε πηγές ή άλλη τεκμηρίωση. Στο άρθρο αυτό η Κούλα αναφέρεται σαν Γιортζί - Αντωνοπούλου!!

- Ετικέτα δίσκου της εταιρείας δίσκων "Orpheum Record".

Μελέτησα προσεκτικά το άρθρο και πουθενά δεν ξεκαθαρίζεται ποιο όνομα είναι το πατρικό της και ποιο του συζύγου της. Συγκεκριμένα μία φορά αναφέρεται στο άρθρο σαν "Γιορτζή - Αντωνοπούλου" και τρεις φορές σαν "Αντωνοπούλου". Σαν μικρό όνομα του συζύγου της αναφέρεται το "Ανδρέας".

Αν το άρθρο είναι σωστό, τότε δεν πρέπει να

- Ετικέτα δίσκου της εταιρείας "Orpheum Record", που περιέχει το τραγούδι "Η Μαριωρή του Τριτσιμπίδα".

είναι αληθινή η πληροφορία ότι ήταν παντρεμένη με τον Βαγγέλη Βλάχο. Εκτός αν κατά διαστήματα παντρεύτηκε και τους δύο...

Στη συνέχεια Διον. Μανιάτης, στο βιβλίο του "Οι Φωνογραφιτζήδες"⁵, παρουσιάζει ένα σύντομο βιογραφικό της Κούλας. Σ' αυτό επαναλαμβάνει, σχεδόν κατά γράμμα, τις πληροφορίες του St. Frangos, χωρίς όμως να αναφέρει την προέλευσή

- Ετικέτα δίσκου της εταιρείας "Constantinople Record", που περιέχει το τραγούδι "Μανές Πολίτικος" της Κούλας.

- Ετικέτα δίσκου της εταιρείας "Panhellenion Record", που περιέχει το τραγούδι "ΟΙ ΝΤΕΡΒΙΣΗΔΕΣ" της Κούλας. Δεν υπάρχει στον κατάλογο του R. Spotswood.

ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΟΣ ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΤΡΑΓΟΥΔΙΩΝ ΤΗΣ ORPHEUM RECORD			
αριθμός σειράς	αριθμός μπίτρας	τίτλος τραγουδιού	εκτελεστές
2002-A	104-R	Στα Σάλωνα - Τσάμικο	κα Κούλα, κ. Κεφάλας
2002-B	# 105	Φωτάει το φεγγαράκι μου - συρτό	κ. Πατρινός, κ. Μακεδόνας -ομοίως ως άνω-
2004-A	# 107	Στης Αρκαδίας το διάσελο	-ομοίως ως άνω-
2004-B	# 108	Ποταμέ μου τζάνεμ ποταμέ	-ομοίως ως άνω-
2006-A	111-2	Η Μαργιωρή του Τριτσιμπίδα	- ομοίως ως άνω-
2006-B	112-3	Μαλάμω	-ομοίως ως άνω-
2010-A	# 118	Η αθάνατη φλογέρα του βοσκού	-ομοίως ως άνω-
2010-B	110-R	Η ελληνική λεβεντιά - Βάρδας	-ομοίως ως άνω-

- Ετικέτα δίσκου της εταιρείας "Orpheum Record", που περιέχει το τραγούδι "Ξύπνα - ξύπνα γλυκεία μου παρθένα", ηχογραφημένο στην Κωνσταντινούπολη.

- Ετικέτα δίσκου της εταιρείας "Panhellenic Record". Περιέχει το τραγούδι "Λουλούδι της Μονεμβασίας", τραγουδισμένο από την Κούλα.

τους ή έστω ότι από κάπου αλλού τις έχει διασταυρώσει. Αναφέρει όμως ότι σύζυγός της ήταν ο Ανδρέας Αντωνόπουλος. Κι' αυτό χωρίς καμμία τεκμηρίωση ή παραπομπή σε κάποια πηγή.

Άρα κατά τον Μανιάτη το "Αντωνόπουλος" είναι επίθετο του άντρα της. Για το πατρικό της επίθετο δεν κάνει καθόλου λόγο.

Συνοψίζοντας όλα τα παραπάνω καταλήγουμε ότι μέχρι στιγμής το μόνο "χειροπιαστό" στοιχείο, για το επίθετο της Κούλας, είναι το εξώφυλλο του δίσκου που παραθέσαμε. Αν τελικά είναι επώνυμο πατρικό της ή του άντρα της, προς το παρόν δεν έχω στοιχεία για να το ξεκαθαρίσω. Ούτε επίσης να εκφέρω γνώμη για το "Γιορτζή".

Το όλο θέμα αξίζει τον κόπο για παραπέρα έ-

ρευνα, που πιθανότατα πρέπει να γίνει στην Αμερική. Ότι γράφεται πάνω στο θέμα αυτό, χωρίς περαιτέρω τεκμηρίωση, δεν πρέπει να λαμβάνεται υπόψη μας.

Ας δούμε, με την ευκαιρία και την δισκογραφία της Κούλας. Μέχρι σήμερα, η μόνη σοβαρή καταγραφή των τραγουδιών της έγινε από τον R. Sprottswood⁶. Περιέχει διακόσια τραγούδια της, ηχογραφημένα από το 1916 ως το 1927, ελληνικά και τουρκικά.

Ο κατάλογος αυτός, αν και χωρίς λάθη, έχει σοβαρές ελλείψεις. Καταρχήν, επειδή η χρονική περίοδος που καλύπτει είναι από το 1896 ως το 1943, δεν περιλαμβάνει τις ηχογραφήσεις, που έκανε η Κούλα γύρω στο 1950, με την εταιρία "Panhellenic

- Ετικέτα δίσκου της εταιρείας "Panhellenion Record", με διαφορετική εικόνα της Κούλας.

Record". Έχει επίσης πολλές παραλείψεις σε τραγούδια της ηχογραφημένα στην εταιρεία "Panhellenion Record".

Ακόμα από τις ηχογραφήσεις της, που κυκλοφόρησαν με την εταιρεία "Constantinople Record" (θυγατρική της "Panhellenion Record") καταγράφει μόνον δύο τούρκικα τραγούδια. Τέλος αγνοεί τελείως τις ηχογραφήσεις της Κούλας, που κυκλοφόρησαν με την εταιρεία "Orpheum Record", αφού δεν περιλαμβάνονται τραγούδια αυτής της εταιρείας στον κατάλογο.

Είναι αυτονόητο λοιπόν ότι κάθε αναφορά σε ακριβή αριθμό ηχογραφήσεων της Κούλας είναι εντελώς αυθαίρετη, εφ' όσον δεν συνοδεύεται από κάποιον κατάλογο πληρέστερο του R. Spottswood.

Στο σημερινό δημοσίευμα παρουσιάζεται, για πρώτη φορά, η ελληνική εταιρεία της Αμερικής "Orpheum Record". Όπως αναφέραμε προηγου-

μένως, η εταιρεία αυτή δεν καταγράφεται στον κατάλογο του R. Spottswood. Φαίνεται να είναι θυγατρική ή "αδελφή" εταιρεία με την "Panhellenion Record".

Κυκλοφορούσε τους δίσκους σε δύο σειρές, με δύο διαφορετικές ετικέτες.

Η μία σειρά περιέχει κυρίως επανεκδόσεις ελληνικών και τουρκικών τραγουδιών που ηχογραφήθηκαν σε Κωνσταντινούπολη και Σμύρνη.

Η άλλη σειρά έχει ετικέτες που έχουν στο κέντρο της μία φωτογραφία της Κούλας, αδημοσίευτη ως σήμερα.

Κάθε μία από τις δύο σειρές έχει διαφορετική αρίθμηση. Επίσης δεν φαίνεται η "Orpheum Record" να έχει κάποια σχέση με την μικρή τουρκική εταιρεία "Orpheon Record" (ή "Orpheos Record" ή "Ορφείον") των αδελφών Blumenthal, που έκανε ηχογραφήσεις ελληνικών τραγουδιών στην Κωνσταντινούπολη, τις δεκαετίες του 1910 και 1920.

Έχω συναντήσει, ως σήμερα, μόνον τέσσερις δίσκους της "Orpheum Record" με τη φωτογραφία της Κούλας. Και στα οκτώ τραγούδια που περιέχουν τραγουδά αποκλειστικά η ίδια. Δεν μπορεί όμως να αποκλειστεί το γεγονός να ηχογραφήθηκαν και άλλοι τραγουδιστές.

Όλοι οι δίσκοι αυτής της σειράς είναι ηχογραφημένοι ακουστικά, δηλαδή πριν το 1925, με πολύ κακή ποιότητα ήχου.

Είναι άγνωστο τελικά πόσοι τέτοιοι δίσκοι κυκλοφόρησαν, δεν πρέπει όμως να είναι πολλοί.

Παραθέτουμε έναν μικρό κατάλογο των ηχογραφήσεων αυτών. Είναι μία πρώτη προσέγγιση καταγραφής και ελπίζουμε στο μέλλον να συμπληρωθεί.

Την Κούλα συνοδεύουν, σε όλα τα τραγούδια, οι Αθανάσιος Μακεδόνας (βιολί), Ανδρέας Πατρινός (λαγούτο) και ο μη εμφανιζόμενος, σε άλλες ηχογραφήσεις, "κύριος Κεφάλας" (σαντούρι).

Υποσημειώσεις - βιβλιογραφία

1. Καλυβιώτη Αριστομένη: "Τα εξώφυλλα των παλιών δίσκων 78 στροφών και οι πληροφορίες τους". Περιοδικό "συλλογές", τεύχος 122, Απρίλιος 1994.

2. Κουνάδη Παναγιώτη: Σημείωμα για την Κούλα, στο εξώφυλλο του δίσκου L.P "Γιώργος Κασαρός", που κυκλοφόρησε το 1988, από τους αδελφούς Φαληρέα (Α.Φ. 92/93).

3. ό.π. υποσημείωση 1.

4. Frangos Steve: "Κυρία Κούλα, το καναρίνι της Αμερικής". περιοδικό "Παράδοση και τέχνη", τεύχος 36, Αθήνα, Νοέμβριος - Δεκέμβριος 1997.

5. Μανιάτη Διονύση: "Οι Φωνογραφητζήδες", Αθήνα 2001.

6. Spottswood R.: Ethnic Music on Record. University of Illinois Press, Urbana and Chicago, 1990.